

проведення судових експертиз Міністерства юстиції України відповідної методики даного виду експертного дослідження. У той же час цей реєстр не містить окремо визначеної методики проведення дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів, на відміну від методики дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів. [5]

Досудове розслідування несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, з огляду на специфіку злочину та способів його вчинення, вимагає спеціальної підготовки слідчого, наявності у нього відповідних криміналістичних знань, а також умінь та навичок. Тому вивчення можливостей таких експертиз як експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів та експертиза телекомунікаційних систем і засобів є одним із ключових елементів набуття навичок формування доказової бази від час розслідування кіберзлочинів в Україні.

Список використаних джерел

1. Експертизи в судочинстві України: науково-практичний посібник/ [С. Б. Бойченко, В. І. Бояров, Т. В. Будко та ін.]. Київ: Юрінком Інтер., 2015. 504 с.;
2. Завдання, об'єкти та питання комп'ютерно-технічної судової експертизи: Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ/[Б.Б. Теплицький, 2019 № 1 (18). с.24-32;
3. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [Дата звернення 20.10.2019];
4. Про судову експертизу: Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [Дата звернення 20.10.2019];
5. Реєстр методик проведення судових експертиз. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> [Дата звернення 20.10.2019].

Чорний Микола Васильович,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат медичних наук, доцент

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДСМЕРТНИХ ЗАПИСОК СУЇЦИДЕНТІВ

Протягом століть релігійне виховання прищеплювало думку про гріховність самогубства, що не могло не знайти свого відображення в специфіці слов'янської ментальності: з одного боку, покійного прийнято

жаліти, оплакувати; з іншого боку, - такі вчинки різко засуджувалися[1, с.4]. Як видно, однією з причин написання передсмертних записок є спроба заздальгідь якщо не уникнути осудження, то хоча б пом'якшити суспільну думку. Записки, залишені суїцидентами напередодні позбавлення свого життя, не раз ставали предметом спеціального дослідження як із морально-етичних, так і з наукових позицій. Я у своїй роботі також вирішив дослідити передсмертні записки працівників міліції.

Матеріал й методи дослідження. Для аналізу самогубств використовувалися наступні документи: висновок психолога на особу, що скоїла суїцид; результати службових розслідувань випадків самогубств. Основні методи дослідження: статистичний, клініко – психопатологічний.

Метою даної роботи є вивчення мотивів самогубств, реконструйованих на основі передсмертних записок суїцидентів з урахуванням сформованої ситуації й обставин учинення суїциду.

Результати дослідження. Аналізу передсмертних записок суїцидентів передувало вивчення наявних у розпорядженні МВС архівних слідчих матеріалів по фактах самогубств. Усього було досліджено 207 випадків завершених самогубств. У 33 (16%) випадках були виявлені передсмертні записки, які залишив кожний шостий суїцидент, що співпадає з даними авторів [2, с.73]. Записки, що були об'єктом розгляду, по своєму зовнішньому вигляду, по обсягу тексту, стилю викладу, ступеневі освіченості їхніх авторів являють собою досить різномірний матеріал. Деякі з них були написані явно наспіх – на обривку аркуша записної книжки, на листках відривного календаря, на фотографії. Інші записки, мабуть, не були результатом раптової думки. Частина послань адресована конкретним особам, найчастіше найближчим родичам, нареченим, знайомим, у рідких випадках – офіційним особам, а інші не мають певного адресата. Основна маса записок гранично короткі, але зустрічаються і довгі тексти. Частіше всього суїцидент пише одну записку, але в одному випадку залишив відразу дві; у двох випадках – три. Проведений мною аналіз текстів передсмертних записок, дозволив класифікувати дані тексти по змісту, мотиву, на наступні групи:

1. *Тексти, що висловлюють останню волю автора (3 записки).* У цих текстах відсутній аналіз причин учинку, констатація фактів, а міститься лише резолютивна частина: «Квартиру залишаю сину», «Аня, продовж наш рід», «Я, завещаю свій автомобіль своєму сину». Авторів текстів можна віднести до антисоціальних особистостей, у яких відсутнє почуття провини. Вони, як правило, імпульсивні, категорично імперативні, примхливі. Такі особистості негативно характеризуються як по місцю роботи так і проживання.

2. *Тексти, що бажують зняти з інших осіб відповідальність за самогубство (4 записки).* У подібних текстах найбільш поширені вислови, що перетворилися у своєрідне кліше з інформативним центром на слові «вина» («ніхто не винуватий», «прошу нікого не звинувачувати» тощо.). «У моїй смерті прошу нікого не звинувачувати», – людина пише так, як, на її думку,

прийнято поводитись самогубцю, щоб не накласти на близьких обвинувачень за його вчинок. Тут, як автори, виступають депресивні особистості з неадекватно заниженою самооцінкою.

3. *Тексти, що вказують на особу, поведінка якої привела автора до суїциду (2 записки).* Про авторів подібних текстів можна сказати, що в більшості випадків це параноїдальні особистості, що вважають, що проти них навколишніми постійно плетуться змови, інтриги. Виникає конфлікт самооцінки з оцінкою навколишніх. Для подібних особистостей покарання «винних» стає значно важливіше самого факту смерті.

4. *Тексти, що пояснюють мотив самогубства у вигляді особливих економічних умов або життєвих обставин (3 записки).* Вони досить близькі до попередньої групи, разом із тим у них превалює тема безвихідності. Найбільш типовий автор подібних текстів - особистість, що перебуває в стані депресії у результаті деформації звичних установок, реакції на глобальні зміни в навколишній дійсності.

5. *Тексти як спосіб впливу на близьких(3 записки).* У даному випадку автор хоче не просто піти з життя, але залишити живучих із постійним почуттям провини. За моїми спостереженнями, такого типу тексти найбільш характерні для молодих співробітників.

Текст записки є діалогічним по характеру, це символічна форма обвинувачення і покарання партнера ціною власного життя. Весь зміст суїцидальної дії саме в тому і заключається, щоб заставити партнера «убиватися», – очевидно, з позицій суїцидента, навряд чи після усього, що трапилося, партнер може бути щасливим.

6. *Тексти – вибачення (12 записок).* Вони складають більшу частину записок, які залишили суїциденти. У подібних текстах найбільш поширені вислови, в яких автори просять вибачення у самих близьких для них людей: батьків, дітей, дружини, нареченої.

6. *Тексти, які розкривають зв'язок самогубства із професійною діяльністю суїцидента (3 записки).*

7. *Тексти, які розкривають мотив самогубства (3 записки).* По даним текстам, можна попередньо не знайомлячись із матеріалами розслідування визначити головну сферу конфлікту. Але таких записок мало.

Проведений мною аналіз текстів передсмертних записок дає підстави на розподіл їх по мотивам самогубств, з урахуванням змісту тексту й в комплексі з усіма матеріалами службового розслідування [3, с.60].

Розподіл виявлених мотивів самогубств за результатами комплексного вивчення усіх матеріалів

<i>№</i>	<i>Мотиви самогубств</i>	<i>Кількість випадків виявлених мотивів</i>	<i>%</i>
1.	Особисто-сімейні	19	57.6

2.	Стан психічн. здоров'я	1	3.0
3.	Стан фізичного здоров'я	1	3.0
4.	Антисоціальна поведінка	3	9.1
5.	Конфлікти в професіон. сфері	2	6.1
6.	Матеріально-побутові	3	9.1
	Не установлені мотиви	4	12.1
	Всього	33	100

Проведене дослідження дає мені право зробити висновок:

1. Більшість передсмертних записок малоінформативні, в них повторюються одні і ті ж словесні вислови, стиль і міркування, не зважаючи на те, що вони написані різними суїцидентами.

2. У записках частіше всього звучить тільки один із мотивів, що ще раз підтверджує необхідність всебічного аналізу обставин суїциду для одержання цілісного уявлення про мотиваційну структуру особистості.

3. Запропонована мною класифікація записок, дає можливість слідчому більш точніше виявляти мотиви здійснених самогубств.

Список використаних джерел

1. Психологія суїцидальної поведінки: діагностика, корекція, профілактика / Зб. наукових праць під заг. ред. Яковенко С.І. – К.:РВВ КІВС, 2000. – 184с.

2. Амбрумова А.Г., Постовалова Л. И. Анализ предсмертных записок суицидентов. Научные и организационные проблемы суицидологии. М., 1983. - 252с.

3. Чорний М. В. Виявлення мотивів самогубств по текстах передсмертних записок //Актуальні проблеми суїцидології: Зб.2. – К., 2002. - С. 53-60.

Шведик Олександр Іванович,
судовий експерт сектору
будівельних, земельних досліджень
та оціночної діяльності відділу
товарознавчих, гемологічних,
економічних, будівельних, земельних
досліджень та оціночної діяльності
Чернівецький науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр